

Avropa təsisatlarına inteqrasiyası məqsədilə Prezident Heydər Əliyev 1996-cı il iyulun 8-də Avropa Şurası və Azərbaycan Respublikası arasında əməkdaşlıq proqramını təsdiq etmiş, "İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqlarının müdafiəsi haqqında Avropa Konvensiyası"nın müddəaları nəzərə alınmaqla, yeni qanunlar hazırlanmışdır.

Mahiyyət etibarilə hüquq islahatları qanunların və digər normativ-hüquqi aktların hazırlanması, hüquqi informasiya sisteminin genişləndirilməsi, məhkəmə və bü-tövlükdə, hüquq-mühafizə sisteminin islahatı, qanunların əhali arasında təbliği və öyrənilməsi kimi tədbirləri özündə ehtiva edir.

Azərbaycan xalqı əsrlər boyu milli azadlıq -hüququnu təmin etmək, müstəqil yaşamaq haqqına nail olmaq arzusu ilə yaşamışdır. XX əsrin əvvəllərində əldə olunmuş suverenliyin qorunub-saxlanması kimi tarixi vəzifə məlum səbəblər üzündən Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti tərəfindən gerçəkləşdirilə bilməmişdir. Müstəqilliyin təmin edilməsi və qorunub-saxlanmasının nə qədər çətin olduğunu dəfələrlə bəyan etmiş Ulu Öndər Heydər Əliyev ötən yüzilliyin sonunda Azərbaycan xalqının bu fundamental haqqını gerçəkləşdirirdi.

Hər il xalqımız çoxəsrlik tarixinin ən parlaq səhifələrindən biri olan Dövlət Müstəqilliyi Gününü qeyd edərkən həmin keşməkeşli zamanda milyonlarla azərbaycanlının təməl hüququnu - müstəqil məmləkətdə yaşamaq, azad ölkənin vətəndaşı olmaq hüququnu təmin edən Ümummilli Liderin ruhu qarşısında baş əyir. Ancaq bu gün azadlıq və hüquq sözlərini bol-bol işlədən bəzi insanlar 1991-ci ildə belə bir fürsət yarandığı vaxt, Ulu Öndərin sözləri ilə desək, bundan, nəinki istifadə etməmişdilər, hətta istifadə etməkdən imtina etmişdilər.

1993-1995-ci illər Azərbaycan Respublikasının ən yeni tarixində ən ağır illər kimi yadda qalmışdır. Ölkəmizin daim inkişaf etdiyi indiki vaxtda hər bir azərbaycanlı tarixi müstəqillik arzusunun həmin illərdə ən çətin, bəlkə də artıq sonuncu dəfə sınaqdan çıxdığını tam dərk etməlidir. Bunun üçün, daha doğrusu, Ulu Öndərin dövlətçilik qarşısında xidmətlərini başa düşmək və müstəqilliyin bir də heç vaxt təhlükə qarşısında qalmasına yol verməmək üçün biz həmin tarixə ən həssas münasibət bəsləməliyik. 1993-cü il iyunun 15-də Azərbaycan Respublikası Ali Sovetinin Sədri seçilən Heydər Əliyev iyunun 24-də Milli Məclisin qərarı ilə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin səlahiyyətlərini həyata keçirməyə başladı və 1993-cü il oktyabrın 3-də ümumxalq səsverməsi nəticəsində, dövlət başçısı seçildi.

Ümummilli Lider Heydər Əliyevin xalqın təkidli tələbi ilə siyasi hakimiyyətə qayıtdığı 15 iyun Qurtuluş Günü tariximizə Azərbaycan xalqının fəlakətlərdən xilas olmasının, hər cür qarşıdurmaya son qoyulmasının, separatçılıq meyillərinin aradan qaldırılmasının, müstəqil milli dövlətçiliyin qorunub-saxlanması və möhkəmləndirilməsinin başlanğıcı kimi daxil olmuşdur.

Ulu Öndər Heydər Əliyevin Azərbaycan Respublikası rəhbərliyinə qayıdışı ilə ölkənin ictimai-siyasi, sosial, iqtisadi, elmi-mədəni

həyatında, beynəlxalq əlaqələrində dönüş yarandı, müstəqil demokratik, hüquqi dövlət quruculuğu prosesi başlandı, 1994-cü il oktyabr və 1995-ci il mart dövlət çevrilişi cəhdlərinin qarşısı alındı, ictimai-siyasi sabitlik bərqərar edildi. Bir qədər irəli gedərək, xatırladaq ki, dövlətçiliyin qorunması və xarici siyasətin, eləcə də, dünyanın aparıcı dövlətləri və beynəlxalq təşkilatları ilə əlaqələrin milli maraqlara və uzaqgörən siyasi perspektivlərə əsaslanan xətlə qurulması nəticəsində, Ulu Öndər demokratik-hüquqi dövlət quruculuğu yönündə ardıcıl siyasət yeridərək, ölkədə insan hüquq və azadlıqlarının başlıca prinsiplərinin bərqərar olması üçün əsaslı zəmin yaradılmasını təmin etdi. 1995-ci və 2000-ci illərdə çoxpartiyalılıq əsasında parlament seçkiləri keçirildi; Konstitusiyaya Məhkəməsi fəaliyyətə başladı; Azərbaycan Respublikasında ölüm cəzası, mətbuat üzərində senzura ləğv olundu; 1995-ci ilin mayında Əfvətmə İnstitutu bərpa edildi, minlərlə məhbus müxtəlif cəzalardan tam və ya qismən azad olundu; Azərbaycan Respublikası 1996-cı ilin iyunundan Avropa Şurasında "xüsusi qonaq" statusu aldı, 2001-ci il yanvarın 25-də isə qurumun tamhüquqlu üzvü oldu. Bütün bunların təməlinə isə, müstəqil Azərbaycan Respublikasının ilk Konstitusiyasının qəbul edilməsi dururdu.

Azərbaycan Respublikası döv-

nün saxlanması haqqında referendum təşkil olunmuşdu. Əgər oktyabrın 18-də Konstitusiyaya Aktı qəbul olunmuşdusa, bir aydan sonra - noyabrın 18-də referendum keçirilə bilərdi. Çünki bir ay müddətində elan edib, referendum keçirmək olar. Ancaq nədənsə, bu referendumu noyabrın 18-nə də yox, dekabrın 18-nə də yox, dekabrın 29-na salmışdılar və referendum həmin gün keçirildi".

Yeni Konstitusiyanın yaradılması ideyasının irəli sürülməsində, onun layihəsinin hazırlanması və qəbul olunmasında dünya şöhrətli siyasi və ictimai, dövlət xadimi Heydər Əliyevin müstəsna rolu və əməyi olmuşdur. Məhz buna görə də, haqlı olaraq, Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasını xalq arasında "Heydər Əliyev Konstitusiyası" adlandırırlar.

Ümummilli Liderin rəhbərliyi ilə konstitusiyanın hazırlanması ilə əlaqədar komissiya təşkil olundu. Komissiyanın əsas vəzifəsi müstəqil Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasını və parlamentinin səlahiyyətlərinin sona çatması ilə əlaqədar Milli Məclisə seçkilər haqqında qanun layihəsini hazırlamaq idi. Komissiya seçki qanununun layihəsini hazırlayıb Milli Məclisin müzakirəsinə təqdim etdi. Milli Məclis qanun layihəsini müzakirə edərək, qəbul etdi və müstəqil Azərbaycan Respublikasının birinci parlamentinə seçkilərin günü təyin olundu.

Ulu Öndər Heydər Əliyevin insan hüquqlarının müdafiəsinə verdiyi əvəzsiz töhfələr

let müstəqilliyi əldə etdikdən sonra cəmiyyətin əsas prinsiplərini özündə əks etdirən Yeni Konstitusiyanın - Əsas Qanunun qəbul olunmasına zərurət yaranmışdı. Lakin AXC-Müsavat cütliyünün hakimiyyəti dövründə bu məsələ sanki yada düşür, respublikamız keçmiş SSRİ-nin qanunları ilə idarə olunurdu. Suveren dövlətin ilk Konstitusiyasının yaradıcısı Heydər Əliyev bu məsələyə toxunaraq demişdir: "Oktyabrın 18-də müstəqillik haqqında Konstitusiyaya Aktı qəbul edildi. Lakin Azərbaycan xalqının iradəsinə zidd olaraq, o zaman Azərbaycan Respublikasının rəhbərliyi müstəqilliyə getmək istəmədi. Güman edirəm, o vaxt Azərbaycan rəhbərliyində bəziləri ümid bəsləyirdilər ki, Sovet İttifaqı hələ yaşayacaqdır. Çünki 1991-ci ilin martında Azərbaycan rəhbərliyi bir referendum keçirib, qərar qəbul etdi ki, Sovet İttifaqı saxlanmalıdır. Onlar bu siyasətdən, yeni bu istiqamətdən, görünür, əl çəkə bilmirdilər. Avqustun 30-da müstəqillik haqqında bəyanat qəbul edildəndən sonra yalnız oktyabrın 18-də dövlət müstəqilliyi haqqında Konstitusiyaya Aktı da referendumdan keçməli idi. Bu, təbii bir şeydir. Çünki 1991-ci ilin martında Sovet İttifaqı-

Ümummilli Lider Heydər Əliyev komissiyanın iclasındakı tarixi çıxışında demişdir: "İndiyə qədər Azərbaycan Respublikası 1978-ci ildə qəbul olunmuş Konstitusiyaya ilə yaşayır, işləyir. Biz müstəqil Azərbaycan Respublikasının, demək olar, ilk Konstitusiyasını yaradıırıq. Çünki 1919-cu ildə qəbul olunmuş müstəqillik haqqında Akt, - biz onu konstitusiyaya xarakterli bir sənəd kimi qəbul edirik, konstitusiyaya olmayıb. Bizim Yeni Konstitusiyamız, şübhəsiz ki, birinci növbədə, Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyini, bu müstəqilliyin əbədi olduğunu və dövlət müstəqilliyini qoruyub-saxlamaq və yaşatmaq üçün bütün prinsipləri əks etdirməlidir. Yeni Konstitusiyamız demokratik prinsipləri özündə əks etdirməlidir. Yeni dünya demokratiyasının əldə etdiyi bütün nailiyyətlərdən, demokratiya sahəsində inkişaf etmiş dövlətlərin konstitusiyaya təcrübəsindən istifadə etməli və Azərbaycan Respublikasının özünəməxsus tarixi, milli ənənələrini əks etdirən prinsipləri özündə cəmləşdirməlidir. Bir sözlə, biz elan etmişik və mən, bir daha bəyan edirəm ki, Azərbaycanda demokratik- hüquqi, sivilizasiyalı, dünyəvi dövlət qururuq. Demokra-

**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında
Kütləvi İnformasiya Vasitələrinin İnkişafına
Dövlət Dəstəyi Fondu**

KİVD F

www.kivdf.gov.az

Bu yazı Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Kütləvi İnformasiya Vasitələrinin İnkişafına Dövlət Dəstəyi Fondunun maliyyə dəstəyi ilə "İnsan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi, vətəndaşların hüquqi, siyasi mədəniyyət səviyyəsinin yüksəldilməsi, sosial və siyasi fəallığının artırılması" istiqaməti çərçivəsində hazırlanıb

tik-hüquqi, sivilizasiyalı dövlət quruculuğu proseslərini və bunu təmin etmək üçün bütün şərtləri, müddəaları konstitusiyaya özündə əks etdirməlidir. Demokratiya prinsipləri geniş məfhumdur. Əgər bu, bir tərəfdən, insanların, vətəndaşların hüquqlarının təmin edilməsi prinsipləridirsə, ikinci tərəfdən, dövlətçiliyin qurulmasını, dövlət quruculuğu prosesinin aparılmasını, inkişaf etdirilməsini və Azərbaycanda həm dövlətin, həm xalqın, həm də hər bir vətəndaşın hüquqlarının qorunmasına təminat verə bilən dövlətin qurulub yaranmasını təmin edən prinsiplər olmalıdır. Konstitusiyada dövlətin, Azərbaycanın bu ağır keçid dövründə, bir də qeyd edirəm, vətəndaşların hüquqlarını qorumaq, dövlətçiliyi qorumaq üçün təminatlar olmalıdır. Bu iki il müddətində, biz sizinlə birlikdə, Azərbaycanın dövlətçiliyini daşımaq və pozmaq cəhdlərinin dəfələrlə şahidi olmuşuq. Bax, buna görə də, bizim bu gün və gələcəkdə qəbul edəcəyimiz qanunlar və xüsusən, əsas qanunumuz - konstitusiyaya gərək elə bir konstitusiyaya olsun ki, bir tərəfdən, insanların hüquqlarını qorusun, insan azadlıqlarını, demokratiyanı təmin etsin, siyasi plüralizmi təmin etsin, mətbuat, söz, din, dil

azadlığını təmin etsin, ikinci tərəfdən isə dövləti, cəmiyyəti idarə etmək üçün təsisatların yaranmasını təmin etsin ki, bu cür hallara yol verilməsin. Ona görə də, güman edirəm, biz elə bir konstitusiyaya yaradacağıq ki, bu konstitusiyaya Azərbaycan Respublikasının, nəinki qısa müddətdə, həm də uzun müddətdə müstəqillik yolu ilə getməsinə təmin edəcəkdir, Azərbaycan Respublikasında demokratik-hüquqi dövlətin qurulmasını təmin edəcəkdir və ölkəmizdə olan bütün vətəndaşların hüquq və azadlıqlarını təmin edəcəkdir".

1995-ci il noyabrın 12-də müstəqil Azərbaycan Respublikasının ilk Konstitusiyasının referendum yolu ilə qəbulu müasir milli tariximizin mötəbər hadisələrindən biri olmaqla, Ümummilli Liderin Azərbaycan milli dövlətçiliyi qarşısında ən mühüm xidmətlərindən sayılır. Məhz elə buna görə də, əminliklə deyə bilərik ki, 1993-cü ildən sonrakı dövr Azərbaycan Respublikası tarixinə hüquqi dövlət quruculuğu, insan hüquqları və azadlıqlarının inkişaf tarixində dönüş mərhələsi kimi qiymətləndirilir.

Vahid Ömərov,
fəlsəfə üzrə fəlsəfə doktoru